

تۈرك يۈردى

ناشرى : تۈرك يۈردى .

مىدارى : آق چورە اوغل يۈسف .

۶ اپرول ۱۳۲۸

۱ جلد

① ۲۲ ھائى

دیمک سلامتی باشقه طرفه آرامق لازمکیوردی . دین نهدن صاغلام
بر رابطه ملیه اولما-ین ؟ عربلرک محیرالعقول فتوحاننده اووظیفهینی ایفا
ایتمه مشایدی ؟

(بیتشدی)

مؤلفی : ب. ب. ب. ب.

مترجمی : ت. ی.

تورکلرک بویوک معلم و محرری اسماعیل بک غاسپرینسکی

بنم ظنمه کوره ص-وک ربع عصرده فکر ، سوز و یازی ایله بوتون
تورکلره اک ایی خدمتلیری اک چوق ایفا ایتمش اولان ذات اسماعیل بک
غاسپرینسکی در . اسماعیل بک مکمل بر معلم ، متفکر بر محرر ، غایت مستعد
بر غزته جی ، هیچ یورولوق بیساز بر خلق خادمی در . مشارالیه ۱۲۶۷
تاریخنده قریم یالینسک ، « غاسپرا » کوبنده طوغدی . آناسی اسکی قریم
زاده کان قیزلرندن ، باباسی ده مأموریتله زادکانلق قازانان میرزالردندی .
اسماعیل بک هنوز بک کوچوک ایکن ، تحصیل ایچون موسقوا عسکری
اعدادیسک ابتدائی صنفلرینه کوندربلشدی . بر مدت صوکره تورکلرک اک
بویوک ملیتپرورلرندن اوله جق اسماعیل بک ، ایلك تعلیمنی بر روس عسکر
مکتبنده کوردیکی کبی ، اصل تربیه ملیه سنی ده ، تعطیل گونلرینی آره لرنده و
صفره لرنده کچیردیکی افراطله ناسیونالیست بر روس عائله سندن و او زمانلر
روس ملیتپرورلیکنی قبارتمق اوزره متصل تورکلره تعرض ایدن « موسقووسکی به
ویدوموسی » آدلی جریده دن ، بوجریده نک مشهور شوون محرری بروفسور
ایوان قاتقوف دن اکتساب ایتمشدر ! اولجده یازمشم : موحدلکی تمثیل
ایدن ذات بر بوتجی عائله سندن چیقمشدی ؛ مجدد دین غزالی فلاسفه لادریه
شا کردی ایدی ؛ وولته ری ، رمانی جزویتلر یتشدیرمشدی ؛ اسماعیل بک ده
ایلك دینی و ملی تربیه سنی قازناجیفلر عائله سی ایچنده قاتقوفدن آلدی !

اسماعیل بک غاسپرینسکی اویله یارادیلش آدم لر دندر که اونکیچون قوه ایله فعل، دوشنبه ایله ایش آرم سنده فاصله یوقدر . اییلکنه حکم اولونان فکر ، درحال عمل حالته کچمه لیدر . موسقواده ایکن ، منسوب اولدینی تورک - تاتار ملتته شدتلی مربوطیت و محبت حسلرینی طویمه یه باشلامه سیله برابر ، اوحسیاتک نتایجی اوله جق ایشلرک اجراسنده همان قالقیدشدی: کریدده عاصیلرله اوغراشان عثمانیلرله ، خدمت ، معاونت فکریله موسقوا اعدادیه سندن قاجدی ، استانبولده کوکلی ضابط یازیلق ایسته دی ؛ فقط باب عالینک معلوم صاوصاقلامه ، اوزاتمه ، بیقدیروب اوساندرمه سیاستنه چاربدی ؛ کرید رینه پاریسه کتدی .

اسماعیل بک تحصیل و تعلیم ایچون اولو کتاب یاراقلرینه حیات ، مشاهده و تجربه نی ترجیح ایدن بویوک فطرتلر دندر . اوباشقه لرینک فکریله قفاسنی طوله حانه کتیرم جکنه ، حیاتدن آلوب کندیلکنندن فکرلر تولید ایدر . پاریسده مکتباره کوروب اوقومقدن زیاده ، اومحتشم وعظیم درس - خانه ده حیات کتابی تتبع ایله مشغول اولدی . روسیه یه دوغمه سنی متعاقب ، « روسیه ده مسلمانلر » عنوانی روسجه اثریله محررلکه باشلادی (۱۲۹۷ سنه سی) ، برآز صوکرده باغچه سرای مسلمان مدرسه لرندن برینه روسجه معلمی اولدی .

اسماعیل بک غاسپرینسکی نک ایلك اثری اولان « روسیه ده مسلمانلر » ، ۳۰ ، ۴۰ صحیفه دن عبارت کوچوک بر رساله ایسه ده ، مشارالیه ک اوزمانده کی افکارینی یک آجیق بیلدیروب ، استقبالده تصور ایتدیکی مساعینکده برنوع پروغرامی ، دستوری اولدینی جهتله ، یک شایان دقتدر . « روسیه ده مسلمانلر » ، تورک ملتیتپرورلکی نقطه نظرندن غایت مهم برواقی ، برحالی مشاهده ایله بویوک برمسأله یی تورک متفکرلرینک پیشگاهنه وضع ایدر . مشاهده اولونان حال شودر : آسیا واوروپانک برقسمنده ساکن کثیرالمقدار برخاق وار . بوخلق ، تورک - تاتارلردر . تورک - تاتار ملتی ، دیگر ملتله نسبتله علم و معرفت ، ثروت و مدنیت ، اقتدار و قوتجه یک کریده قالمش ؛ بویله دوام ایدرسه ، تنذاع بقا قانون طبیعیتی اینجایی محو اوله جق ، باشقه ملتله طرفندن یینوب بوتیله جق . بو مشاهده دن متولد سوال ایسه شودر : تورک - تاتارلرک بوضعنه ، بویله کریده قالیشنه سبب

نه؟ — تورک — تاتار ملتیی محو وانقراضدن قورتارمق ایچون نه یایمالی؟
اسماعیل بکک بوتون حیات فکریه سی، بو بکک مهم مسئلهیه جواب آرایوب
بولقله کچمشدرد: اسماعیل بکک، تاریخ افکاری بو بویوک مسئلهیه بولدینی درلو
جوابلرک تاریخی دیمکدر، تاریخ اعمالی ایسه اوجوابلره کوره اولان حرکاتنک
تاریخیدر.

«روسیه مسلمانلری» رساله سنده مسئلهینی شوبله حل ایدیوردی: بزم
بوضعمزده سبب جهلمزدرد، اوروپا علوم و معارفدن بهرمسزلکمزد، قوانین
طبیعیه دن خبرسزلکمزدرد. قورتولق ایچون اوقومالی یز، اوروپا علوم و افکارینی
آرامزه سوقالی یز. لکن اوروپا علوم و معارفنی، تورک — تاتارلر آرمسده
آنحق کندی مکتب و مدرسه لرند، کندی دیلاریله ادخال ایتک ممکن در.
بوجهتله، روسیه ده ساکن تورکلرک تورکجه ادبیاتی اولمالیدر.

بوفکرک ایلاک تطبیقی اولق اوزره اسماعیل بک «ترجان» غزته سی نشره
کیریشیور. خلق و حکومت طرفدن اصلا تشویق کورمیدیکی، حرکاته بیک
بر درلو موانع احداث ایدیلدیکی حالده، اسماعیل بک محضاً جبارتی،
ایشکذارلنی، ثباتی سایه سنده، «ترجان» ی جیقارمه یه موفق اولدی. «ترجان»
میلادی ۱۸۸۳ سنه سی نیسانک ۱۰ نجی کونی انتشاره باشلامشدر؛ وشمیدییه
قدر بلاانقطاع دوام ایدیور.

«ترجان» اسماعیل بک غاسپرینسکی نک اک بویوک اثریدر.
«ترجان» ک ۳۰ سنه لک حیاتنده دخی، ینه اوبویوک مسأله نک، «تورکلری
ناسل مستعد حیات قیلمالی؟» مسأله سنک، متعدد نقطه نظرلردن حله
جالیشلدینی کوریلور؛ و مسأله نک بر جهته فکر آ قطعی جواب بولمنش کی
اولدیمی، «ترجان» صاحبی اونظری حل ایله اکتفا ایتمز، اونک حیاته
کچمه سنه اوغراشیر..

برنجی قطعی جواب، ابتدائی تعلیمک اشد لزومه دائردی: تورک و تاتارلری
تنویر ایتک ایچون چوجقلردن ابتدا ایتک، چوجقلری اوقوتیق، هم جابوق،
قولای و علوم حاضره نک روخنه موافق بر روشده اوقوتیق اقتضا ایدیوردی؛

ایشته بوندن « اصول جدید » مکتبلی طوغدی. بواسول جدید مکتبلرنده تدریساته اساس اولمق اوزره اسماعیل بک غاسپرینسکی اصول صوتیه نك تورکجه یه ایلك تطبیقی اولان « خواجه صیدان » آدلی الفبا کتابی ترتیب ایتدی .

اسماعیل بک، بو طوغری یولنده اوج عظیم مانعه یه راست کلمشدر. بونلردن برنجیسی علما کسوه سنده جهلا ایدی ؛ بونلر ، غزته ، اصول جدید اوزره تعلیم و تربیه ، شرعاً جائز دکل ، « سلف صالحین » مسلکینه مخالف دیه کورولتی ایدیورلردی . اسماعیل بک بونلره کندی سلاحلریله مقابله ایدهرک ، اسلامک معرفت و مدنیتیه مساعد اولدیغی اثباته چالیشدی : « ترجمان » ک ماهرانه یازیلش دینی مقاله لریله ، اسکی اسلام مدنیتک پارلاق خاطر ایتیه ، هله « دارالراحت مسلمانلری » عنوانلی بویوک حکایه سیله بوکا جداً موفق اولدی . بو انکل آتلا تلمشدی .

ایکنجی مانع ، تورک قاتار شیوه لرنده کی تنوع و تخلف ایدی . غاسپرینسکی « بولهجه و شیوه فرقه لرینک اکسیلمه سینه چوق چالیشدی . « ترجمان » دائماً محلی تورک لهجه لرینک اوسته عمومی بر تورک دیلینک اوکرتلمه سنی توصیه ایتدی طوردی . عمومی بر تورک دیلندن مراد ، ساده لشدیرلمش عثمانلیجه در . تورک قاتار ایتدانیه مکتبلرینک هپسینده عین شیوه نك تدریسی امکان دارم سینه کیرمدی . آنجق اسماعیل بک غاسپرینسکی « روسیه مسلمانلری اتفاق ، دنیلن مدنی ، اجتماعی و سیاسی فرقه نك اوچنچی بویوک قونفرم سنده اوج ، دورت ییل آنا دیلی ، یعنی محلی لهجه ایله تحصیل ایتدکدن سوکره « تورک ادبی دیلنک » اوکرتیلمه سی قرارینی ویردیره بیلدی .

اوچنچی مانعه ، که جمله سندن دهامشکل الاقحام ایدی ، روسیه ده ساکن تورکلرک بولندقلری وضعیت سیاسیهدن نشأت ایدیورددی ؛ هنوز پایداردر ...

« ترجمان » ایکنجی قطعی جواب اوله رق ، ارککلریمز او قودیلوب تمذین ایدیلدیکی حالده ، قادیلریمزک وضع اجتماعی و مدنیسی اسکیمی کی قالورسه ، ملتیزینه ترقی ایدهمز ، حقیقتی بولدی : « افراد ملتک یاریسی قادیلردر ،

ملتك آمارى ، برنجى مريسلرى قادينلردى . « قادينلرئى مدافعه ايدىرك قادينلرئى بركستلمىنى ايستىبهرك اسماعيل برك برك جوق يازدى . وىنجى اك كسكىن انرىده بو مسأله به دائر يازدىنى « قادينلر اولىكسى » دى . اسماعيل برك بو مسأله ده دىنى صرف نظرياتده بوغولوب قالماش ، عقساند و افكارئى حياته كچيره بيلمىشدر . روسيه ده تورك - تاتار قادينلرى ، بركونكى وضىيت اجتماعىلرئى قىما اسماعيل برك بورجلىدلر .

ملتك فقر و سفالته ، اجتماعى نزاعلردن مثولد اضطراباته اهمىيت وىرئىزه ، يالكىز علم و معرفت كافل سعادتدر ظن اولتورسه ، خطا ايدىش اوله جفى اسماعيل برك جابوق درك ايتمىشدى . ملتك فقريئىده دوالر آرادى . دوا اولق اوزره « جمعيت خيريه » لرله « تعاون جمعيتلرئى » بولدى . وتورك - تاتار بولونان هر طرفده بالفعل تائىس اولغىلرئى يارديم ايتدى . بوده « ترجمان » بولدىنى قطفى جوابلردن اوچنجىسىدر .

اسماعيل برك فاسپرئىسكى مقصدلرئى قطفى سادى و صرىخ بر صورتده تعين ايتمش و مقصدلرئى اصلا كوزدن قاچير مقسزئى ، مىلىكندى ثبات و دوام ايله جالئىشمش اولديغندن ، افكارندن بر جوغنىك كندى حياتنده قومدن فعله جيقدينى كورمكه بختيار اولمىشدر : اليوم ، روسيه ده كى مىلىمان تورك - تاتار مكىتلرئىك همان همىندى اسماعيل برك اصول صوتيه سيله او قودىلقده در . تورك - تاتار لرله مكون شهرلرك اكثريئى سنده نشر معارف و امور خيريه ايله مشغول بىكلرجه لىرا سرمايه لى جمعيت خيريه لر قورولمش اولوب هبىسى موفقئىله ايش كورمكده در . اقتصادى و اجتماعى تعاون جمعيتلرى ايسه ، كويلره قدر يالئىشدر .

اسماعيل برك تورك دىلى و تورك علمى حقنده كى فكرئى ، ٢٠ سنه دئبرى « ترجمان » ك هرئىسخه سنده مندرج شو اعلانيله « ترجمان » اوقويان بالجمله توركلرك دماغنه اىجه حك ايتمىشدر : « تورك ، تاتار ، آذرى ، قومق ، نوظى ، باشقرد ، اوز برك ، سارت ، تارانجه ، كاشغرى ، توركمئى و سائر ناملرئىله معروف تورك قوملرئىك جماله سى آراسنده منتشر و معلوم اولان « ترجمان » ، مىلىمانلر

آراسنده معارفك انتشارينه واسلام مكتهلرينك اصلاحنه چالیشیر . سادده ،
آجیق و هرکس آکلایه جق صورتده قلم قوللانیر .

اسماعیل بکک اوئوز سنه لك متادی مساعیسی سایه سنده درکه ، شمدی
متفرق اولمایان بر « روسیه تورکلککندن » بحث اولنه بیلور ؛ بوسایه ده غربک
نامدار مستشرقلاردن بریسی ، « شرقده یکی برملکک طوغیشنی » سلاملادی .
ظنجه « بوتون تورکلک فکری » ده اسماعیل بکک بویوک دماغندن آزیضیاب
اولامشدر : « تورک یوردی » ، « ترجمان » ک کوچوک قارده شی اولمقله افتخار
ایدر .

آه چوره ارغنی بوسف

تورکلک شئری

« یکی توران » — تورکلرک بویوک ادیبه سی خالده ادیب خام افندیکنک « یکی
توران » آدی ملی حکایه سی ، آغستوسک ۲۵ نجی جمعه ایرتسی کونی « سنین »
(« طنین ») ده انتشار ایتمه باشلادی .

« ملی مشروطیت » فرقه سیاسیه سی — « ملی مشروطیت » عنوانیه تأسس
ایدن تورک سیاسی فرقه سی ده بیاننامه و پروگرامنی ۲۵ نجی جمعه ایرتسی
کونی استانبول مطبوعاتنده نشر ایتدی . بز ، بو فرقه ملیه نك « حاکیت اهلیدن
متولد ملیت اساسنه » استناد ایده چکنی تخمین ایدهرک ، « تورک یوردی » نك کچن
لسخه سنده اوکا کوره بیان مطالعه ایلمشدرک . فرقه نك بیاننامه سندن اوقویوب آکلا
یورزکه ملی مشروطیتچیلرده « حق تاریخی » طرفدارلایدر : « عثمانلی دولتی حاکیت
ملیه نك ، آرای عمومیه نك دکل ، عصرلرک ، تاریخک تأسیس ایتدیکی بر پادشاهلقدرد .
برعضو کامل تاریخی تشکیل ایدن بو هیئت سیاسیه ده اشخاصدن اول دولت ، حقوق
دولت مؤسس و پایدادر ، عنعنات و تکاملات تاریخییه مستند بوسلطنت ، بر سلطنت
مشروطه اوله بیلیر ؛ فقط اصلا حاکیت ملیه مدعاسنه مستند برسلطنت عوام اوله ماز . «
دیورلر بناء علیه « ملی مشروطیت » فرقه سنك قبول ایتدیکی اساسلره ، « اتحاد ترقی »
فرقه سنك تعقیب ایتدیکی سیاست فعلیه آره سنده فرق قالمش کیدر .

« ملی مشروطیت » فرقه سی ، سیاسی کوره ش میداننه چیقدینی زمان ، هیچ ده
آلفیشلامادی ، فرنك تعبیرله « این مطبوعات » بولادی . تورک فرقه لرینک هبسی ،
اشلاچیلرده ، اتحادچیلرده ، اسلامچیلرده ، بویکی آرقداشلرینه حسن قبول کوسترمه دیر :